

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แม้โดยปกติผลของคำพิพากษาจะมีผลเป็นที่สุดตามหลัก *Res Judicata* ไม่มีองค์กรภายนอกองค์กรใดทำการแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาของศาลได้อีก¹ แต่เพื่อเป็นการแก้ไขความผิดพลาดให้ได้ความถูกต้องเที่ยงธรรมที่สุด กฎหมายก็ให้องค์กรตุลาการด้วยกันที่มีลำดับสูงกว่าสามารถตรวจสอบหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาของศาลที่อยู่ในลำดับต่ำกว่าได้

การที่กฎหมายให้ออกโอกาสแก่ผู้มีอรรถคดีสามารถให้ศาลที่มีลำดับสูงกว่าตรวจสอบหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาของศาลที่อยู่ในลำดับต่ำกว่าได้ หรือที่เรียกว่า การให้สิทธิในการอุทธรณ์ต่อศาลสูง ผู้มีอรรถคดีที่ไม่พอใจคำพิพากษาของศาล ก็จะใช้สิทธิอุทธรณ์ เพื่อให้ศาลสูงมีคำวินิจฉัยแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษานั้นเสียใหม่ ซึ่งการที่กฎหมายเปิดโอกาสให้ใช้สิทธิอุทธรณ์ได้อย่างกว้างขวางนั้น ได้ส่งผลกระทบต่อการพิจารณาคดีของศาลสูง กล่าวคือ คดีที่มีความเล็กน้อยอันสมควรที่จะยุติได้เพียงศาลชั้นต้น ก็จะขึ้นไปสู่ศาลสูงเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้การพิจารณาคดีสำคัญต้องล่าช้าออกไปด้วย ซึ่งการให้ความยุติธรรมทางอาญาในการพิจารณาคดีนั้นจะต้องประกอบด้วยความถูกต้องตรงกับความจริง และความรวดเร็ว แต่อย่างไรก็ตาม หลักของการให้ความยุติธรรมที่ต้นนั้น ควรจะได้รับการพิจารณาถึง 2 ครั้ง โดยเฉพาะคดีสำคัญที่มีความร้ายแรง ในการตรวจสอบให้ได้ความจริงมีความยุ่งยากซับซ้อน ซึ่งควรจะได้รับการพิจารณาตรวจสอบจากศาลสูงอีกครั้ง

กฎหมายทั้งระบบคอมมอนลอว์และระบบซีวิลลอว์ ให้สิทธิแก่คู่ความในการอุทธรณ์ได้ เว้นแต่กรณีที่กฎหมายห้าม ซึ่งโดยปกติจะให้สิทธิอุทธรณ์ได้อย่างน้อยหนึ่งครั้งทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายไปยังศาลสูง ซึ่งได้แก่ ศาลชั้นอุทธรณ์ เพื่อป้องกันและแก้ไขความผิดพลาดบกพร่องในการวินิจฉัยคดีของศาลล่าง และยังเป็นการตรวจสอบการทำงาน

¹ชาญณรงค์ ปราณจิตต์ และคณะ, “การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา” (รายงานการวิจัยสาขานิติศาสตร์ เสนอต่อกณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ, 2544) น.1

ของศาลล่างควบคู่กันไปด้วย ซึ่งการที่กฎหมายให้มีการอุทธรณ์ได้นี้ ทำให้เห็นความแตกต่างทางบทบาทหน้าที่ของศาลสูงในการพิจารณาคดีอาญา กล่าวคือ ถ้าเป็นการพิจารณาอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมาย ศาลชั้นอุทธรณ์ก็จะทำหน้าที่เป็นศาลทบทวนข้อกฎหมาย (Review Court) เนื่องจากข้อเท็จจริงยุติแล้ว สำหรับการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง หรือปัญหาข้อเท็จจริงปนข้อกฎหมาย ศาลชั้นอุทธรณ์ก็ต้องทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณา (Trial Court) ฟังข้อเท็จจริง มีบทบาทในการตรวจสอบค้นหาความจริงให้ได้ข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติ โดยเป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) มีหน้าที่ซึ่งนำพยานหลักฐานเป็นสำคัญเพื่อค้นหาความจริงให้ปรากฏ

การพิจารณาอุทธรณ์ในศาลสูงของไทยซึ่งใช้กฎหมายระบบซีวิลลอว์ ถ้าเป็นกรณีทบทวน (Review) เฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 194 และ มาตรา 222 ให้ศาลสูงฟังข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานในสำนวน แต่กรณีการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงนั้น กฎหมายมิได้บัญญัติไว้ชัดเจน อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติในมาตรา 208 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ให้อำนาจศาลอุทธรณ์เรียกพยานมาสืบเองหรือสั่งให้ศาลชั้นต้นสืบให้ แต่ในทางปฏิบัติศาลสูงไม่เคยเรียกพยานมาสืบเอง และในขณะเดียวกันปัญหาที่คู่ความมักหยิบยกขึ้นเป็นข้ออ้างในการอุทธรณ์และฎีกา ก็คือ ปัญหาข้อเท็จจริง ซึ่งปัญหาข้อเท็จจริงมีความเกี่ยวข้องกับการชั่งน้ำหนักและการรับฟังพยานหลักฐานต่าง ๆ ในคดี เพื่อค้นหาความจริง (Substantive truth)² กล่าวคือ การค้นหาความจริงในปัญหาข้อเท็จจริงให้ได้มาซึ่งความจริงที่เป็นเนื้อแท้ นั้น ต้องอาศัยการชั่งน้ำหนักและการรับฟังพยานหลักฐาน ซึ่งจะกระทำได้ก็แต่โดยการได้เห็นได้ฟังพยานด้วยตนเองจากการสืบพยานนั่นเอง

พยานหลักฐานที่จะพิสูจน์ความจริงในคดีอาญาอาจแบ่งได้ 3 ประเภท อันได้แก่ พยานหลักฐานโดยตรง พยานหลักฐานแวดล้อม และ ข้อเท็จจริงที่เป็นเครื่องช่วยในเรื่องพยานหลักฐาน กล่าวคือ

พยานหลักฐานโดยตรง คือสิ่งใด ๆ ที่โดยตัวของมันเองแสดงให้เห็นว่าจำเลยผิดหรือไม่ผิด เช่น ประจักษ์พยานที่เห็นเหตุการณ์การกระทำผิดของจำเลย หรือประจักษ์พยานที่เห็นการกระทำอันเป็นการป้องกันโดยชอบของจำเลย

² ธีรนาถ วงศ์วิระชัย, “การแก้ไขคำพิพากษาในคดีอาญาโดยการอุทธรณ์ตามระบบคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527), น.1.

พยานหลักฐานแวดล้อม คือ ข้อเท็จจริงใด ๆ ที่ทำให้ข้อเท็จจริงที่สำคัญในคดีฟังเป็นยุติได้ เช่น ข้อเท็จจริงได้ความว่า นาย ก. ซึ่งต้องสงสัยว่าจะเป็นคนร้ายฆ่า นาย ข. ถึงแก่ความตาย ได้พุดจาฐ์เชิญจะฆ่า นาย ข. ก่อนจะพบการตายของ นาย ข. ไม่นานนัก

ข้อเท็จจริงที่เป็นเครื่องช่วยในเรื่องพยานหลักฐาน คือ ข้อเท็จจริงที่ทำให้เห็นแจ้งถึงน้ำหนักของพยานหลักฐานชนิดต่าง ๆ เป็นต้นว่า ความน่าเชื่อถือหรือความสามารถในการจดจำของพยานบุคคล

โดยจะเห็นได้ว่า ข้อเท็จจริงที่เป็นเครื่องช่วยในเรื่องพยานหลักฐานมีความสำคัญในการพิสูจน์ความจริง³ ดังนั้น การพิจารณาอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญา ยิ่งถ้าเป็นคดีสำคัญหรือมีเงื่อนไขซับซ้อนด้วยแล้ว ศาลอุทธรณ์ควรต้องเรียกพยานมาสืบเอง เพื่อที่ผู้พิพากษาจะได้เห็นและได้ฟังพยานหลักฐานต่าง ๆ ด้วยตนเองโดยตรง ซึ่งจะช่วยในการชั่งน้ำหนักและการรับฟังพยานหลักฐานให้สามารถวินิจฉัยข้อเท็จจริงได้อย่างถูกต้อง เป็นไปตามหลักการค้นหาความจริง

ตามระบบกฎหมายของประเทศไทย เปิดโอกาสให้คู่ความอุทธรณ์ฎีกา ได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ดังจะเห็นได้จากมาตรา 193 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 193 บัญญัติว่า “คดีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้นในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ เว้นแต่จะถูกห้ามอุทธรณ์โดยประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น...”

จากบทบัญญัติของกฎหมายจะเห็นได้ว่า ศาลสูงต้องพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณา (Trial Court) โดยเป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) ซึ่งการพิจารณา หมายความว่า “กระบวนการพิจารณาทั้งหมดในศาลก่อนศาลนั้นซึ่งขาดตัดสินหรือจำหน่ายคดีโดยคำพิพากษาหรือคำสั่ง”⁴ อันได้แก่ การนั่งพิจารณาของศาลด้วย

“การนั่งพิจารณา หมายความว่า การที่ศาลออกนั่งเกี่ยวกับการพิจารณาคดี เช่น... การสืบพยาน...”⁵ ดังนั้น การพิจารณา จึงหมายถึง การที่ศาลออกนั่งพิจารณาคดีโดยการ

³ คณิต ณ นคร, “กฎเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมกับการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีอาญา”, วารสารอัยการ, ปีที่ 19, ฉบับที่ 215, น.27 (มกราคม 2539)

⁴ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1 (8)

⁵ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1 (9)

สืบพยานนั่นเอง อันเป็นหลักของศาลพิจารณา (Trial Court) ซึ่งเป็นศาลที่ต้องพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง พังข้อเท็จจริงเป็นยุติ จึงมีหน้าที่ต้องนั่งพิจารณาคดีโดยการสืบพยานเพื่อชั่งน้ำหนักความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานต่าง ๆ ด้วยตนเองก่อนจะมีการชี้ขาดตัดสินคดี ตามหลักการรับฟังพยานหลักฐาน แต่ศาลสูงของไทยเมื่อทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาในชั้นที่สอง (Second Trial Court) ไม่มีการนั่งพิจารณาคดีโดยการสืบพยาน ไม่ได้เห็นไม่ได้ฟังพยานด้วยตนเอง เพียงแต่ตรวจจำนวนแล้ววินิจฉัย จึงเป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักของศาลพิจารณา (Trial Court) บางครั้งศาลชั้นต้นเชื่ออย่างหนึ่ง แต่ศาลสูงเชื่ออีกอย่างหนึ่ง และในบางคดีศาลสูงยังพิพากษากลับ แก้หรือยกคำพิพากษาของศาลชั้นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้จะเชื่อได้อย่างไรว่าการพิจารณาคดีอาญาของศาลสูงมีความถูกต้องตรงกับความจริงทุกประการ ในเมื่อศาลสูงมิได้ค้นหาความจริงโดยการสืบพยานหลักฐานด้วยตนเอง แม้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 208 จะให้อำนาจศาลอุทธรณ์ใช้ดุลพินิจเรียกพยานมาสืบเองได้ แต่เมื่อเป็นดุลพินิจแล้วจึงไม่อาจบังคับให้ศาลอุทธรณ์สืบพยานเองได้เลย

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงมองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นในการพิจารณาคดีอาญาของศาลสูงตามระบบกฎหมายไทย อันเป็นปัญหาสำคัญต่อความยุติธรรม คือ เมื่อศาลสูงทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาในชั้นที่สอง (Second Trial Court) พิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง แต่ไม่มีการนั่งพิจารณาคดีโดยการสืบพยานชั่งน้ำหนักความน่าเชื่อถือในข้อเท็จจริงนั้น การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาของศาลสูงจึงไม่เป็นไปตามหลักการค้นหาความจริง ซึ่งขัดต่อหลักของศาลพิจารณา (Trial Court) เป็นอย่างยิ่ง จึงมีความจำเป็นต้องศึกษา และหาแนวทางแก้ไขให้การพิจารณาคดีอาญาในศาลสูงของไทย ในขณะที่ทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาในชั้นที่สอง (Second Trial Court) ปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักของศาลพิจารณา (Trial Court) ซึ่งมีหน้าที่ในการค้นหาความจริง มีการนั่งพิจารณาคดีโดยการสืบพยานด้วยตนเอง มุ่งการค้นหาความจริงเป็นหัวใจสำคัญ การที่ศาลสูงได้ฟังได้เห็นสิ่งต่าง ๆ จากการสืบพยานด้วยตนเองนั้น จะช่วยในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานให้สามารถวินิจฉัยข้อเท็จจริงในคดีได้อย่างถูกต้อง ตรงกับความจริง และควรให้ข้อเท็จจริงในคดีนั้นยุติลงที่ศาลอุทธรณ์ เพราะถือว่าได้พิจารณาถึงสองชั้นศาลแล้ว ซึ่งจะส่งผลให้การพิจารณาคดีอาญาของศาลสูงมีความถูกต้อง เทียบธรรม เป็นไปตามหลักการค้นหาความจริง

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อให้ทราบถึงวิวัฒนาการ และ โครงสร้างของศาลสูงในประเทศไทยและต่างประเทศ
2. ศึกษากระบวนการอุทธรณ์ โดยเฉพาะการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญา ตามระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ เพื่อให้ทราบถึงแนวความคิดและเหตุผลทางกฎหมายในการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาของศาลสูง
3. ศึกษาบทบาทหน้าที่ของศาลสูงในต่างประเทศ โดยเฉพาะศาลสูงที่ทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาในชั้นที่สอง (Second Trial Court) เพื่อเปรียบเทียบหาแนวความคิดและวิธีปฏิบัติที่ถูกต้อง
4. ศึกษาถึงบทบาทหน้าที่ของศาลสูงในประเทศไทย ในกรณีที่ทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาในชั้นที่สอง (Second Trial Court) เพื่อชี้ให้เห็นปัญหาในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา และหาแนวทางแก้ไข
5. เพื่อให้ทราบแนวความคิดเกี่ยวกับการตรวจสอบความจริงใน Second Trial Court ของต่างประเทศ การจำกัดบทบาทและขอบเขตในการตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่าง

3. สมมติฐานการศึกษา

กระบวนการพิจารณาคดีของศาลเป็นไปเพื่อการตรวจสอบข้อเท็จจริง และการใช้กฎหมายเพื่อให้เกิดความยุติธรรม ศาลต้องพิจารณาทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ในการพิจารณาคดีอาญาในศาลสูงมีทั้งที่ทำหน้าที่ตรวจสอบกลั่นกรองข้อเท็จจริง และที่ทำหน้าที่ทบทวนข้อกฎหมาย ศาลสูงที่ทำหน้าที่ตรวจสอบกลั่นกรองข้อเท็จจริงจึงเป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) ซึ่งมีหน้าที่ในการค้นหาความจริง วินิจฉัยข้อเท็จจริงเป็นยุติ จึงต้องมีหน้าที่ซึ่งน่านักพยานหลักฐานในการตรวจสอบความจริง ให้เป็นไปตามหลักของศาลพิจารณา (Trial Court)

4. ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาระบบอุทธรณ์ การพิจารณาคดีอาญาใน Second Trial Court เฉพาะการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญารวมตามระบบกฎหมายไทย และกฎหมายต่างประเทศ

ทั้งระบบ Civil law และ ระบบ Common law ซึ่งประเทศที่จะทำการศึกษา ได้แก่ ประเทศ อังกฤษ อเมริกา เยอรมนี และฝรั่งเศส โดยนำข้อมูลมาศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดและเหตุผลทางกฎหมาย ในการศึกษาจะไม่รวมถึงคดีพิเศษ เช่น คดีเด็กและเยาวชน คดีเกี่ยวกับกฎหมายทหาร เป็นต้น

5. วิธีการศึกษา

ศึกษาจากเอกสารภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ อันได้แก่ หนังสือ คำบรรยาย ตัวอย่างกฎหมาย บทความ รายงาน งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ โดยรวบรวมและเรียบเรียงข้อมูล นำมาศึกษาวิเคราะห์ปัญหา ตลอดจนเปรียบเทียบแนวความคิดและเหตุผลทางกฎหมายพร้อมข้อเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหา

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เมื่อได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าแล้ว จะทราบถึงวิธีการและแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในระบบการพิจารณาคดีอาญาของศาลสูงตามระบบกฎหมายไทย อันได้แก่ การพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาของศาลอุทธรณ์ซึ่งเป็นศาลพิจารณาในชั้นที่สอง (Second Trial Court) แต่ไม่ได้ปฏิบัติตามหลักของศาลพิจารณา (Trial Court) พร้อมทั้งได้ทราบถึงระบบอุทธรณ์และแนวความคิดในการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาของศาลสูงในต่างประเทศ ในขณะที่ทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) อันจะนำไปสู่แนวทางในการพัฒนาระบบการพิจารณาคดีอาญาในศาลสูงตามระบบกฎหมายไทย ให้สอดคล้องกันทั้งทางด้านแนวความคิดและวิธีปฏิบัติ